merinäkymineen ja avokallioineen ajan taiteessa kuvattua luonnonmaisemaa.
Gammelbackan kartanon kohdalla on nykyisin seurakuntakeskus. Sitä ympäröineestä laajasta puistosta on jäljellä muutamia valtavia tammia ja puistokäytävien pohjia. Näkötorni on kadonnut Tornbergetin laelta, mutta näkymiä käydään yhä hailemassa korkeilta kallioilta.

Senaatin kartoissa 1873 erottuvat selkeästi kaupunki, kartanot, avoimet pellot ja niityt sekä metsäiset kukkulat. Hamarin rannassa on satama ja telakka sekä kylä ja huvilaasutusta. Sahasaarilla on höyrysaha.

havsutsikt och öppna berg vilka tidens konstnärer skildrat.
Gammelbacka gård låg finns nu ett församlingscentrum. Några stora ekar och botten för parkgångar finns kvar av den stora parken kring gården. Utsiktstornen har försvunnit från Tornberget men från de höga bergen beundras utsikten ännu i dag.

Staden, herrgårdarna, de öppna åkrarna och ängarna samt de skogbevuxna kullarna syns klart i senatens kartor från 1873. På stranden i Hammars finns en hamn, ett varv, en by och villabebyggelse. På Sågholmarna finns ett ångsågverk.

Ånäsissä on säilynyt 1800-luvulta vanhoja jalopuita ja pitkiä kiviaitoja. Ruskiksen rannassa on jäänteitä vanhoista laiturirakenteista, jotka saattavat olla varsin vanhoja ja peräisin 1850-luvun villa-asutuk-sen ajasta tai jo varhaisemmalta ajalta. 1800-luvun bpulla ja 1900-luvun alussa rakennettiin myös Porvoon seudulla meren rannoille huviloita. Niitä on säilynyt Sikosaaressa ja Hamarissa sekä pari Ruskiksen rannalla. Osa villoista on rakennettu aikanaan vanhaan pihapiiriin, sillä niiden ympärillä kasvaa iältään selvästi yli satavuotiaita jalopuita, Jugendajan kaupunkirakennustaiteelliset virtaukset näkyvät Bertel Jungin asemakaavaluonnoksissa vuosilta 1915 ja 1928. Porvoon kolmatta kaavoitusvaihetta, 1900-luvun alkua, edustaa kansallisen kaupunkipuistona alueella Ånäsin kohdalla rantatonttien rajaus. Se noudattelee luontaista maaston muotoa ja asettaa pääosan rakennuspaikoista luontaisesti hyvin sopiville paikoille.

I Ånäs finns gamla ädelträd och långa stenmurar från 1800-talet. Vid stranden i Ruskis finns det kvar delar av gamla bryggor som möjligen är mycket gamla, från villabebyggelsen på 1850-talet eller även äldre.I slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet byggdes det villor vid havsstranden även i Borgå. Några av dem finns kvar på Svinö, i Hammars och i Ruskis. En del av villorna byggdes på gamla gårdar. Det vet man därför att det växer ädelträd som är över hundra år gamla runt dem. I Bertel Jungs utkast till detaljplaner från åren 1915 och 1928 syns jugendtidens stadsarkitektoniska tendenser. Avgränsningen av strandtomterna i Ånäs representerar det tredje planläggningsskedet i Borgå i 1900-talets början. Avgränsningen följer terrängens naturliga form och placerar den största delen av byggplatserna på naturliga ställen.

TEOLLISUUS JA SATAMAT

Teollisuuden kehitys alkoi Porvoossa jo 1800-luvulla. Alun käsiteollisuus muuttui vähitellen koneelliseksi tuotannoksi. Teollisuusalueita on kansallisen kaupunkipuiston alueella ollut Sahasaarilla höyrysahan alue, Hamarissa telakka, Hornhattulassa saha ja nykyisellä Länsirannan keskusta-alueella monipuolinentyöpaikka-alue. Näistä on säilynyt nykypäivään vain Länsirannan alueella olevat Fiskarsin entinen vaneritehdas ja yhä toimiva Vileniuksen puuvenetelakka. Hamarissa on telakkatoiminnoista jäljellä pienvenesatama. Sahasaarilla on laajasta sahatoiminnasta ja sen aikaisesta puutavaran kyllästyksestä jäljellä vain saarten rantojen paaluvahvistukset sekä maaperään ja meren pohjaan kertyneet myrkyt.

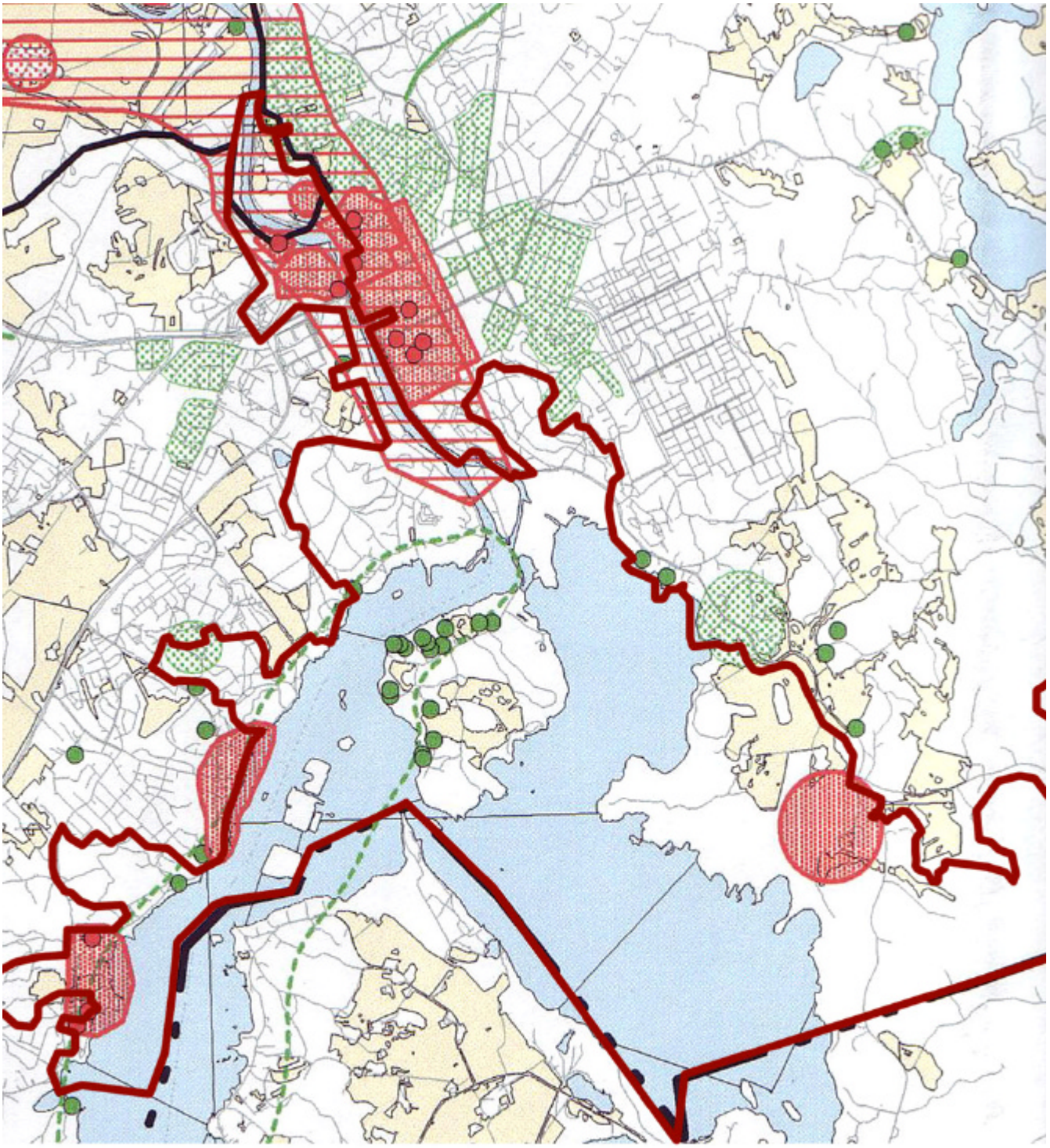
Porvoonjokisuisto mataloituu jatkuvasti. Satama- ja lastaustoimintoja siirtyi Haikkoonselälle Hamariin ja Tolkkisiin jo 1600-luvulta lähtien joen madaltuessa ja laivojen koon kasvaessa. Nykyinen voimakas saven kulkeutuminen alkoi vasta 1900-luvun puolen välin jälkeen Porvoonjokilaakson maanviljelyn koneellistuessa voimakkaasti.

INDUSTRI OCH HAMNAR

Utvecklingen av industrin i Borgå började redan på 1800-talet. Hantverket ändrades så småningom till industriell produktion. Det fanns industriområden inom nationalstadsparkens område, t.ex. ett ångsågverk på Sågholmarna, ett varv i Hammars, ett sågverk i Hornhattula och ett mångsidigt område för arbetsplatser i det nuvarande centrumområdet på västra åstranden. Endast före detta Fiskars fanerfabrik och Wilenius träbåtsvarv som fortfarande fungerar på västra åstranden finns kvar. I Hammars finns kvar en småbåtshamn, och på Sågholmarna berättar endast pålningen på stränderna samt gifterna i jordmånen och på havsbottnen om den omfattande verksamheten på sågverket och om impregneringen av virke.

Borgå ådal sjunker hela tiden. Redan på 1600-talet flyttades hamnar och lastning till Haikofjärden i Hammars och Tolkis då ån började sjunka och skeppen hade blivit större. Leran började flytta på sig först efter mitten av 1900-talet då jordbruket i Borgå ådal mekaniserades..

Kartta kulttuuriympäristön arvoista. *Värdering av kulturmiljön.*

Porvoonjokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisemakokonaisuus
Borgå ådal, nationellt värdefull landskapsområdeshelhet

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt ja kohteet
Kulturhistoriska miljöer och objekt av riksintresse

Porvoonjokilaakson valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö.
Kansallismaisema
Borgå ådal, kulturhistorisk miljö av riksintresse
Nationallandskap

Muut kulttuurihistoriallisesti ja/tai kaupunkikuvaltaan arvokkaat ympäristöt ja kohteet
Övriga kulturhistoriska och/eller beträffande stadsbilden värdefulla miljöer och objekt

Laajuuden ja eheyden kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston tulee olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollista siirtyä kaupunginosasta toiseen.

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alustavan rajauksen pinta-ala on noin 22 km². Alue ulottuu jokea ja rantoja seuraten koko kantakaupungin läpi. Viheralueverkoston osat ulottuvat myös asuntoalueiden väliin. Jokirannasta on pallokenttien kautta yhteys uimahallin ja urheiluhallin luokse Joonaanmäen puistometsän laidalle ja edelleen Humlan reiteille itään. Siellä viheralueet yhdistyvät Stensbölen Natura-alueisiin ja kulttuurimaisemiin. Joen länsipuolella ulottuu Kokonniemen ulkoilumetsien alue keskustan ja Gammelbackan asuntoalueiden välissä kiilana Peippolan asuntoalueelle. Gammelbackan, Peipon ja Näsin koulut, rajautuvat alueeseen tai niistä on lyhyt matka alueen viherreiteille. Puistovyöhyke jatkuu etelään Gammelbackan kartanon entiseen puistometsään ja siitä edelleen kapeana rantapuistona Hamarin vanhan kylän rantaan ja Lennätinvuoren luonnonsuojelualueen kautta Haikon kartanolle ja Albert Edelfeltin ateljeelle.

Alueiden käyttötarkoitus yleiskaavassa

	Pinta-ala ha
Natura- ja suojelualueet	1250
Virkistysalueet	550
Vesialueet	240
Vanha Porvoo /s	25
Näsin hautausmaa /s ·	20
Metsätalousalue Sikosaaressa /s	30
Venesatamat	15
Haikon kartanon matkailupalvelualue	15
Keskusta-alue /s	10
	2155

Yleiskaavassa on merkitty eri käyttötarkoituksiin varattuja alueita myös kulttuurihistoriallisesti tai luonnoltaan arvokkaiksi alueiksi. Ne näkyvät luettelossa merkinnällä /s.

Kriterier för omfattning och enhetlighet

En nationalstadspark skall vara tillräckligt omfattande och ostörd som park- och grönmiljö samt ha en så enhetlig grönstruktur att det är möjligt att ta sig från en stadsdel till en annan genom den.

Enligt den preliminära avgränsningen är nationalstadsparkens areal cirka 22 km^2. Området sträcker sig genom hela stadskärnan längs ån och stränderna. Delar av grönområden sträcker sig även mellan bostadsområden. En förbindelse från åstranden går via bollplanerna till simhallen och idrottshallen och till parkskogen i Jonasbacken samt vidare österut till friluftslederna i Humla. Där förenas grönområdena med Naturaområdena i Stensböle samt med kulturlandskapen. Skogarna i Kokon väster om ån sträcker sig som en kil mellan centrumet och Gammelbacka ända till bostadsområdet i Pepot. Skolorna i Gammelbacka, Pepot och Näse gränsar i området och från alla dessa går en friluftsled till grönområdet. Parkzonen fortsätter mot söder till parkskogen vid Gammelbacka gård och vidare som en smal strandpark till Hammars gamla by och genom Telegrafberget naturskyddsområde till Haiko gård och Albert Edelfelts ateljé.

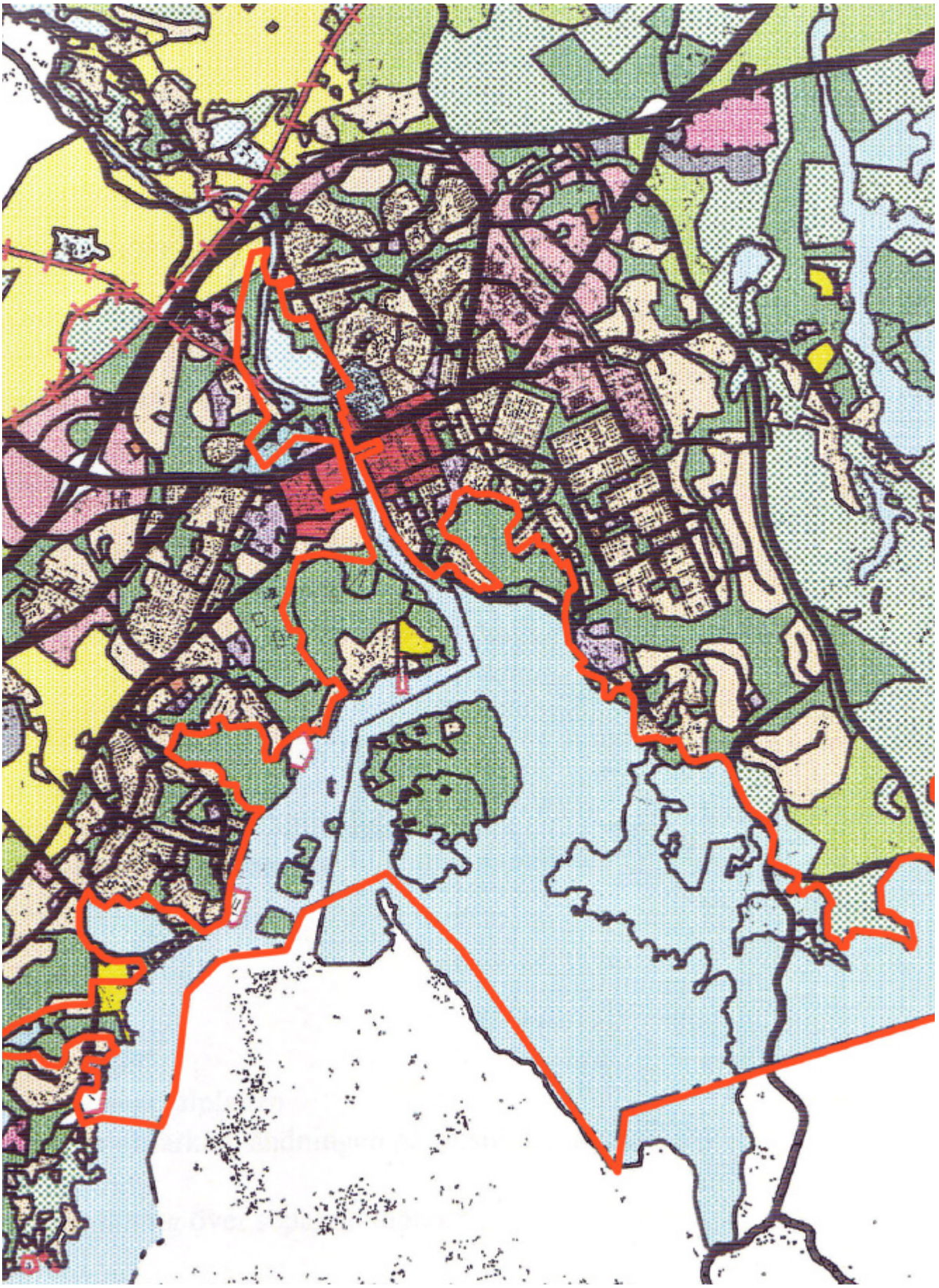
Användning av områden enligt generalplanen

	areal, ha
Natura- och skyddsområden	1 250
Rekreationsområden	550
Vattenområden	240
Gamla stan i Borgå /s	25
Begravningsplatsen i Näse /s	20
Skogsbruksområdet på Svinö /s	30
Båthamnar	15
Turistområdet kring Haiko Gård	15
Centrumområdet /s	10
	2 155

I generalplanen har områden för olika användningar anvisats även som kulturhistoriskt eller till sina naturförhållanden värdefulla områden, vilket i förteckningen markerats med /s.

Kartassa on alustava kansallisen kaupunkipuiston rajaus yleiskaavapohjalla.

En preliminär avgränsning av nationalstadsparken i generalplanen.

Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri

Ekologisessa mielessä on tärkeää, että alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia jatkuvia ekologisia käytäviä. Alueen tulee liittyä välittömästi kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

Porvoon jokisuiston kosteikkoalue on kansainvälisesti arvokas kosteikkoalue ja linnustonsuojelualue. Muuttoaikaan se on maamme viiden parhaan kohteen joukossa. Stensbölen Natura- ja laidunalueiden kassa Porvoon jokisuisto muodostaa Uudenmaan arvokkaimpiin kuuluvan luontokohteen. Siellä esiintyy lukuisia rauhoitettuja ja uhanalaisia lajeja. Rannoilla pesii ja ruokailee monia rauhoitettuja siivekkäitä kuten kalasääskiä, harmaahaikaroita ja kaulushaikaroita.

Porvoonjoki ja sen rantaluonto sekä rantojen puistovyöhykkeet ovat osa ekologista käytävää, joka saa alkunsa Salpausselän eteläpuolelta Lahden seudulta ja päättyy Porvoonjoen suistoon ja saaristoon. Porvoonjokilaak-

Kriterier för ekologi och kontinuitet

Ur ekologisk synpunkt är det viktigt att området har ekologiska korridorer som gör det möjligt för olika arter att röra sig och stå i växelverkan med varandra och att området är kontinuerligt, dvs. förenas direkt utan skarp gräns med naturområden utanför staden eller den omgivande landsbygden.

Våtmarken i Borgå ådal är globalt värdefull också på grund av sin fågelfauna. Under flyttningstiden är objektet ett av de fem bästa i vårt land. Borgå ådal tillsammans med Naturaområdet och betesmarkerna i Stensböle bildar ett naturobjekt som är ett av de viktigaste på Nyland. Där förekommer otaliga fridlysta och utrotningshotade arter. Många fridlysta fåglar, t.ex. fiskgjusar, gråhägrar och rördrommar, häckar och äter där.

Borgå ådal, naturen vid stranden och strandzonerna är en del av den ekologiska korridoren som början söder om Stängselåsen kring Lahtis och slutar i Borgå ådal och skärgård.

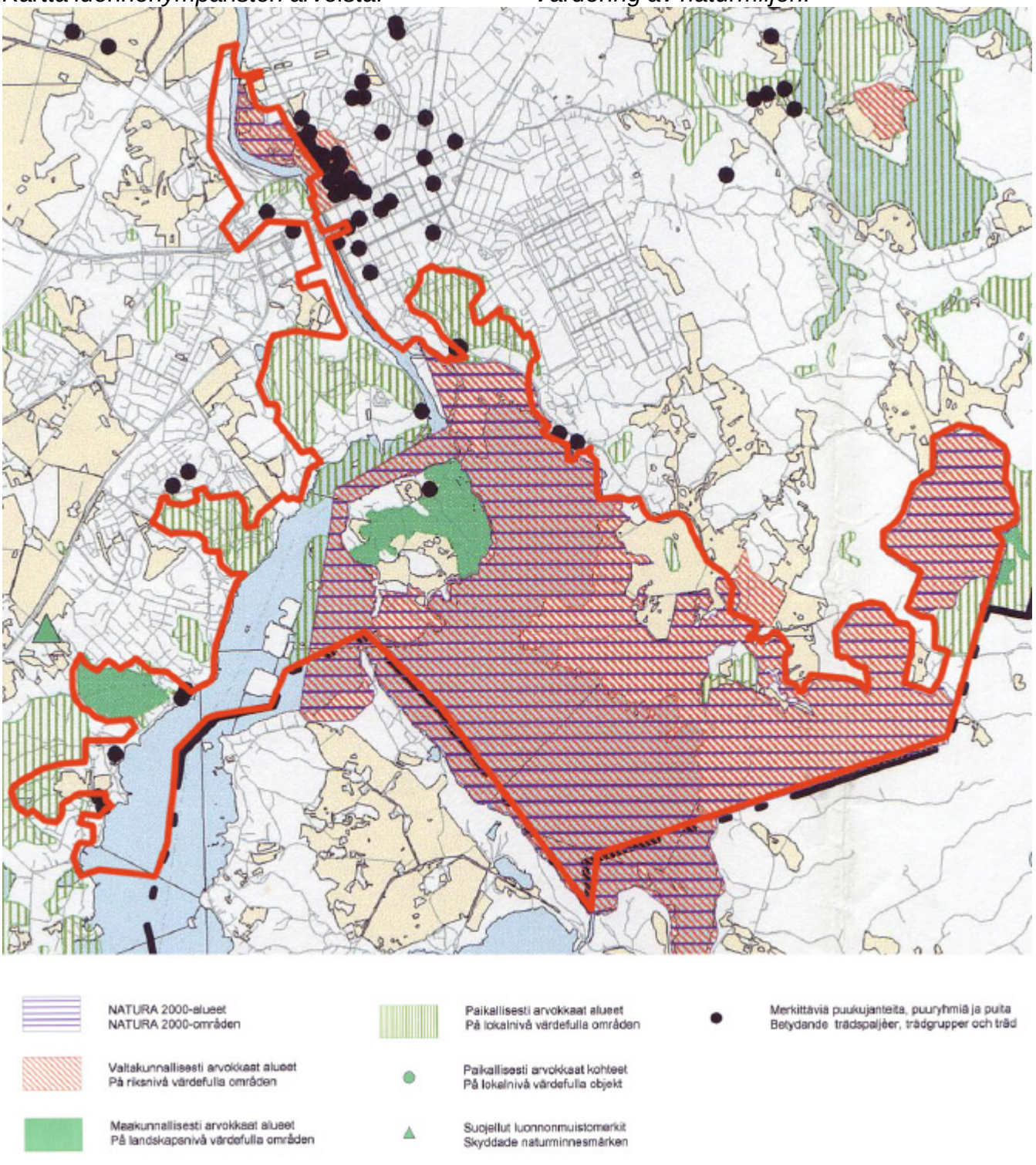

son valtakunnallisesti merkittävä maisema-kokonaisuus päättyy Porvoon Linnamäelle ja kansallismaisema-alue ulottuu vielä pidemmälle Kokonniemelle asti. Porvoon kansallinen kaupunkipuisto yhdistäisi nämä alueet kaupungin keskustan läpi kulkevana viherkäytävänä Stensbölen Natura-alueisiin ja länsipuolen rantojen viheralueisiin sekä saaristoon.

Den nationellt betydande miljön i ådalen slutar vid Borgbacken och nationallandskapet fortsätter ända till Kokon. Nationalstadsparken förenar dessa områden med Naturaområdena i Stensböle samt med grönområdena på västra åstranden och skärgården.

Kartta luonnonympäristön arvoista.

Värdering av naturmiljön.

Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

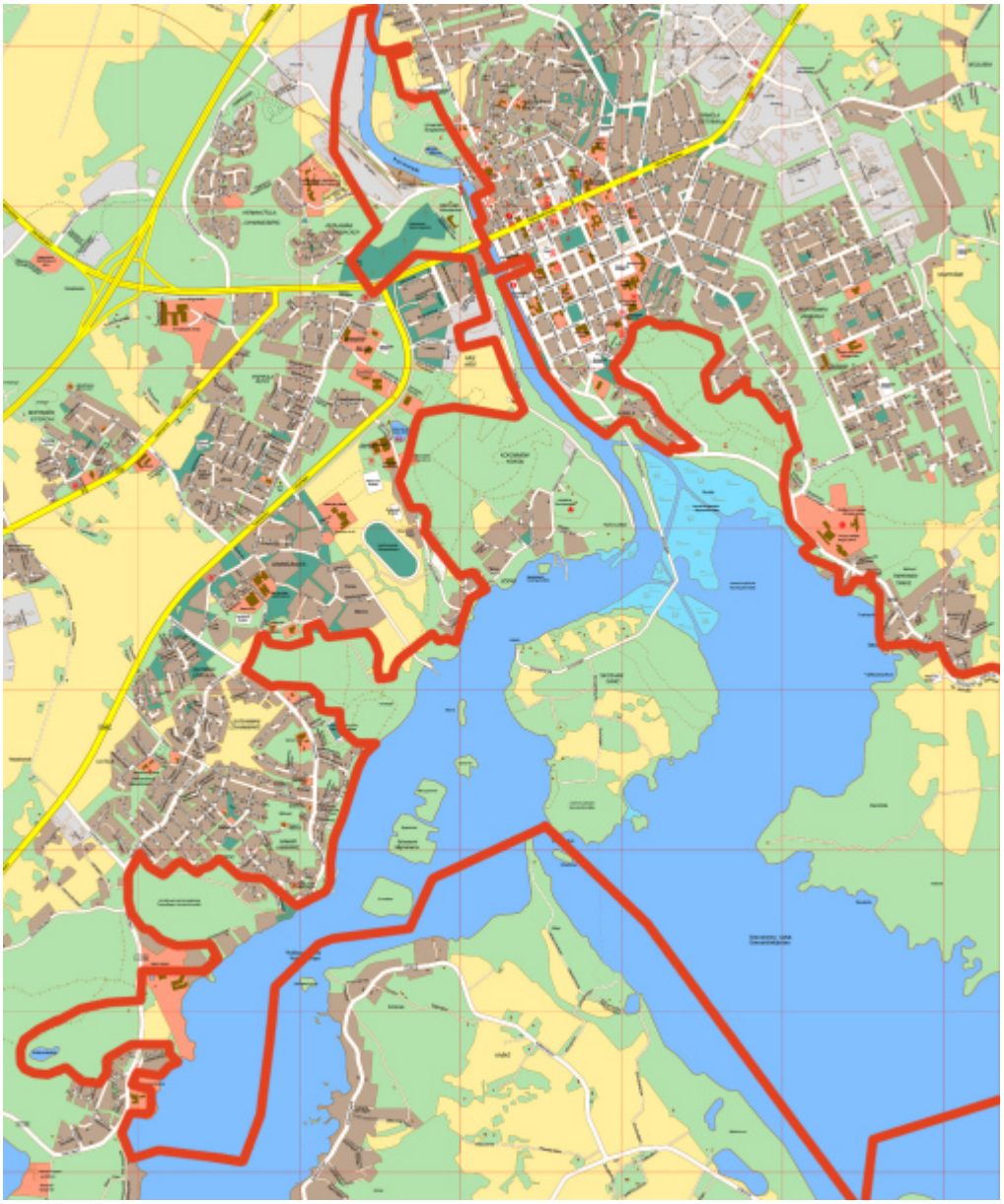
Kansallinen kaupunkipuisto on osa kaupunkirakennetta. Olennaista on, että se alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alustava rajaus ulottuu Porvoonjokilaakson kansallismaisemasta kantakaupungin läpi merelle etelään. Alueeseen kuuluu kaupungin keskustan läpi jatkuva rantapuistojen sarja ja osa vanhasta kaupungista. Kansallinen kaupunkipuisto yhdistää merkittävät historialliset alueet ja jokisuun arvokkaat luonnonalueet kokonaisuudeksi.

Kriterium för stadscentrering

Nationalstadsparken måste vara en del av stadsstrukturen, dvs. börja i stadskärnan eller omedelbar närhet av den.

Den preliminära avgränsningen av nationalstadsparken sträcker sig från nationallandskapet i Borgå ådal genom centrumet mot söder till havet. I området ingår strandparkerna som sträcker sig genom centrumet och en del av gamla stan. Nationalstadsparken förenar de betydande historiska områdena och de värdefulla naturområdena i ådalen till en helhet.

Kartta: Kansallisen kaupunkipuisto ulottuu Porvoonjokilaakson kansallismaisemasta merelle ja saaristoon. Se yhdistää kokonaisuudeksi historialliset kaupunkialueet ja jokisuun arvokkaat luonnonalueet sekä länsipuolen rantojen virkistysalueet Haikon kartanolle asti.

Karta: Nationalstadsparken sträcker sig från nationallandskapet i Borgå ådal till havet och skärgården. Den förenar de historiska stadsområdena, de värdefulla naturområdena i ådalen samt rekreationsområdena på västra åstranden till en helhet som sträcker sig ända till Haiko gård.

6. Kaavatilanne ja suojelu

Yleiskaava
Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää, että kansallisen kaupunkipuiston alue on kaavoitettu kansallisen kaupunkipuiston kannalta sopivaan käyttöön. Tämä ehto on täyttynyt keskeisten alueiden osayleiskaavan hyväksynnän myötä 15.12.2004.
Alueen alustava rajaus on tehty hyväksytyn osayleiskaavan rajausten pohjalta.

Asemakaava
Vanhan kaupungin alueella on voimassa suojeleva asemakaava. Sen määräykset säilyttämisestä ovat huomattavasti tiukemmat kuin kansallisesta kaupunkipuistosta johtuva suojeluvelvoite. Laajoista viheralueista on kaavoitettu vain Kokonniemen laskettelurinteen ja ulkoilumetsien alue, rantapuistot Hamarin ja Tarkkisten kylien kohdilla sekä rannan viheralue Uddaksen asuntoalueen kohdalla. Haikon kartanon matkailupalvelujen alueella on asemakaava.

Suojelupäätöksiä
Luonnonsuojelu-, muinaismuisto- ja Natura-alueista on tehty useita eri suojelupäätöksiä.

7. Maanomistus ja puiston rajaus

Puistoon tullaan osoittamaan ensisijassa kaupungin tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan ottaa maanomistajan suostumuksella. Puiston rajausta voidaan myös myöhemmin muuttaa.

Kaupunki omistaa Kansallisen kaupunkipuiston alustavan rajauksen alueista viheralueet ja keskeiset ranta-alueet sekä taidetehtaan seudun, yhteensä noin 550 ha. Svenska litteratursällskapet i Finland omistaa Stensbölen kartanon seudun ja sitä ympäröivät Natura-alueet. Niistä on vesialueita 225 ha ja maa-alueita 475 ha. Haikon kartanon matkailupalvelujen alue noin 15 Ha. Porvoon seurakunnat omistavat maata Näsinmäellä sekä Vanhassa Porvoossa. Vanhan Porvoon noin 25 ha alueella on noin 50 yksityistä tonttia. Sikosaaressa on 10 yksityistä huvilatonttia.

6. Plansituation och skydd

Generalplan
Enligt markanvändnings- och bygglagen skall området för nationalstadsparken vara anvisat för en användning som är lämplig med tanke på parken. Detta villkor uppfylldes i samband med att delgeneralplanen för de centrala delarna godkändes 15.12.2004. Den preliminära avgränsningen av parken gjordes på basis av avgränsningarna i delgeneralplanen.

Detaljplan
För gamla stan gäller en detaljplan med skyddsbestämmelser, vilka är betydligt strängare än bestämmelserna för skyddandet av en nationalstadspark. Området för slalombacken och skogarna i Kokon, strandparkerna i Hammars och Tarkis samt grönområdet vid bostadsområdet i Uddas är de enda planlagda delarna av de omfattande grönområdena.

Skyddsbeslut
Det har fattats många separata beslut om skyddandet av naturskydds- och Naturaområdena samt fornminnesområdena.

7. Markägande och avgränsning av parken

I första hand anvisas områden som staden eller en annan offentlig sektor äger till parken. Det är möjligt att ansluta också andra områden till parken med markägarens samtycke och att senare ändra på avgränsningen.
Staden äger de omfattande grönområdena, de centrala strandområdena och området kring Konstfabriken, sammanlagt ca 550 ha, av området som ingår i den preliminära avgränsningen. Svenska Litteratursällskapet i Finland äger området kring Stensböle gård och Naturaområdena. Av detta är 225 ha vattenområde och landområden 475 ha. Området för turism kring Haiko gård är ca 15 ha. Församlingarna i Borgå äger mark på Näsebacken och i gamla stan. Inom det ca 25 ha stora området i gamla stan finns ca 50 privatägda tomter. På Svinö finns det 10 privatägda villatomter.